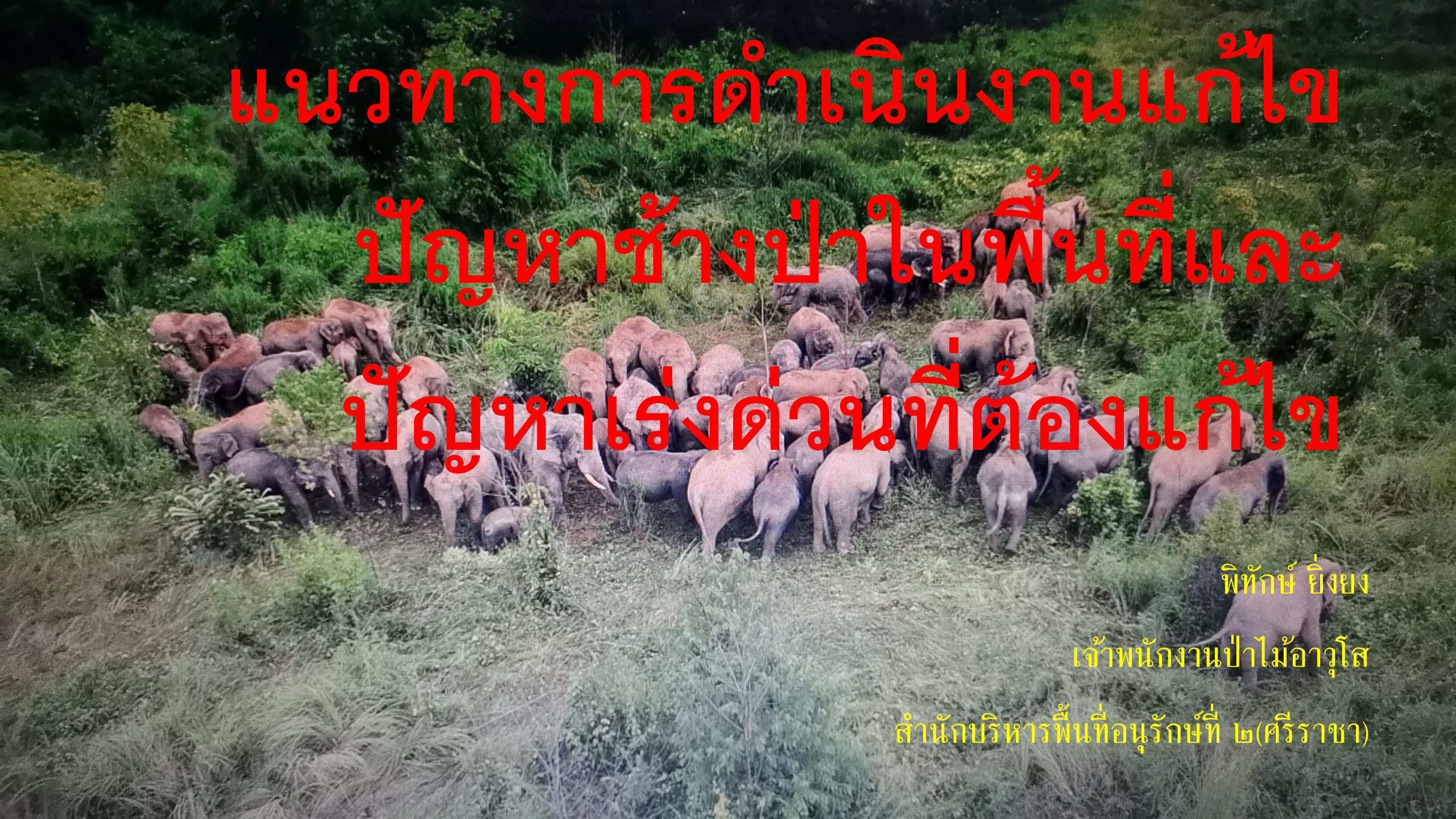

A large herd of elephants, including many adults and several young calves, are gathered in a lush green forest. The elephants are mostly facing towards the left side of the frame. The background is filled with dense tropical vegetation and tall trees.

แนวทางการดำเนินงานแก้ไข

ปัญหาช้างป่าในพื้นที่และ

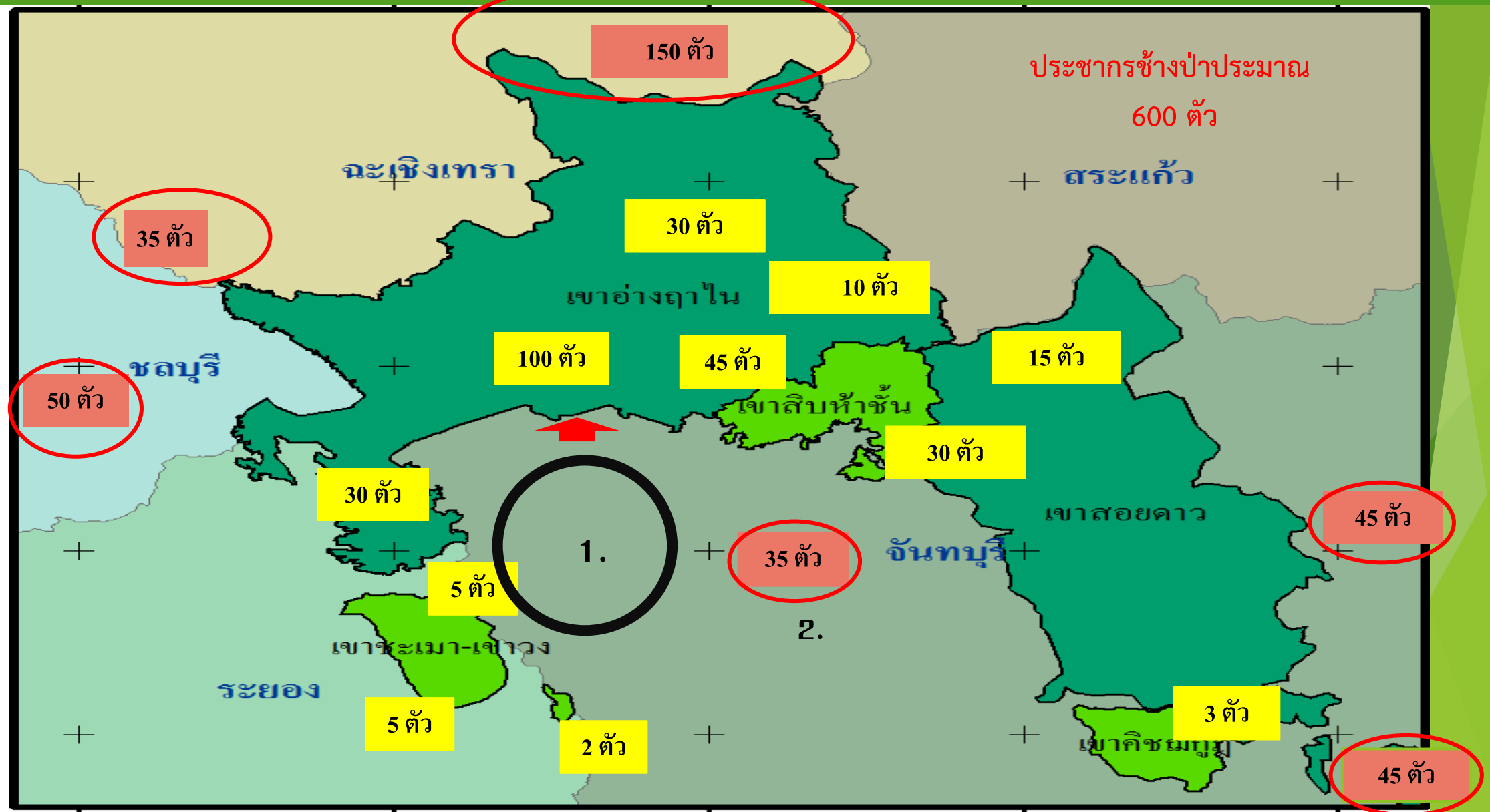
ปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข

พิทักษ์ ยิ่งยง

เจ้าพนักงานป่าไม้อาวุโส

สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๒(ศรีราชา)

สถานการณ์ปัจจุบันการกระจายของช้างป่าในพื้นที่
๖ จังหวัด ภาคตะวันออก

ลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญ

- ▶ ปี 2555-2556 - มีการปลูkmันสำปะหลังในพื้นที่ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำประแกต ประมาณ 6,000 ไร่
- ▶ พฤษจิกายน 2557 - ช้างป่า มากกว่า 100 ตัว ปรากฏตัวที่ “ป่าเกาะกลาง”ใน “อ่างเก็บน้ำคลองประแกต”
- ▶ พฤษจิกายน 2558 - **รวบรวม จัดตั้ง “อาสาสมัครพิทักษ์ช้างป่า”**
- ▶ ธันวาคม 2559 - จัดทำพื้นที่ตัวอย่าง “การใช้รั้วไฟฟ้าป้องกันปศุสัตว์มาใช้ป้องกันช้างป่าบริเวณพื้นที่อยู่อาศัยและสวนยางพารา”
- ▶ มกราคม 2560 - **หารือ รักษาการอธิบดีกรมชลประทาน(ดร.สมเกียรติ ประจำวงศ์) ให้ยกเลิกการปลูkmันสำปะหลังใน“อ่างเก็บน้ำคลองประแกต”**
- ▶ พฤษจิกายน 2560 - ผู้ทำประโยชน์ในพื้นที่อ่างประแกตถอนมันสำปะหลังออกเป็นรายสัปดาห์
- ▶ ธันวาคม 2560 - ฝูงช้างป่าในพื้นที่ “อ่างเก็บน้ำคลองประแกต” **เหลืออยู่ในพื้นที่ประมาณ 60 ตัว**
- ▶ พฤษภาคม 2562 - ธันวาคม 2566 “อ่างเก็บน้ำคลองประแกต” กักเก็บน้ำ ช้างป่าทยอยกลับเข้าป่า และออกมา ประมาณ 1 - 2 เดือน/ครั้ง ครั้งละประมาณ 15-30 ตัว ระยะเวลาประมาณ 5 -7 วัน
- ▶ ธันวาคม 2566 - มีนาคม 2567 ไม่ปรากฏว่ามีฝูงช้างป่าเข้ามาในพื้นที่อ่างประแกต” เดือน เมษายน 67 มา 13 ตัว อยู่ 1 คืน

2560

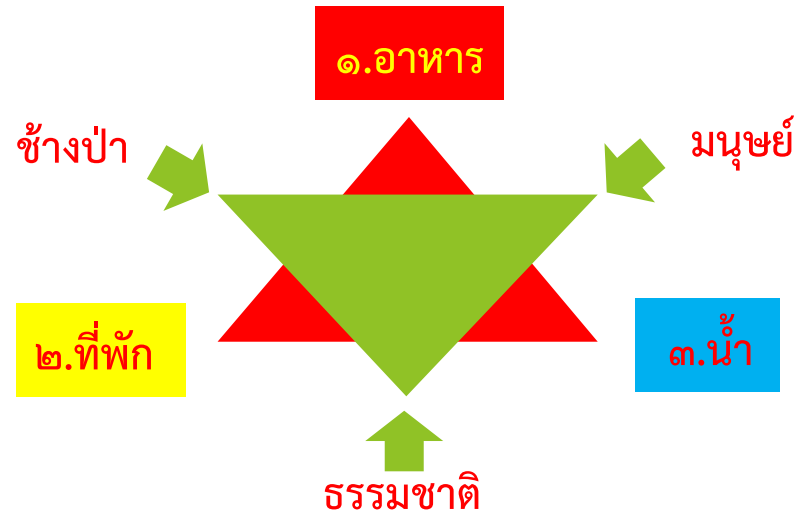
22/4/2566

27/4/2567

ปัจจัยการดำรงชีวิตกับการออกนอกพื้นที่ของช้างป่า

แรงผลักดัน

๑. มนุษย์ - เข้าไปรบกวนความเป็นอยู่ของช้างป่า (ความปลอดภัย)
๒. ช้างป่า - เรียนรู้ คู้้นชินกับมนุษย์และกิจกรรมของมนุษย์มากขึ้น
- จำนวนช้างป่า ที่มากขึ้นจนไม่สมดุลกับพื้นที่ป่าที่อยู่
- “ลูกช้างป่า” หากในฝูงช้างป่ามีลูกช้างมาก ๆ ก็จะเป็นแรงกดดันให้แม่ช้างป่าต้องเร่งรับหาอาหารให้มากกว่าความต้องการของช้างเพศเมียตามปกติ
๓. ธรรมชาติ - แหล่งน้ำ แหล่งอาหารเสื่อมโทรมหรือเกิดภัยธรรมชาติ

แรงชักจูง/ดึงดูด

๑. สภาพพื้นที่ - นอกป่าเป็นที่ราบ ค่อนข้างโล่ง ใช้พลังงานในการเดินทางน้อย
๒. พืชอาหาร - พืชเกษตรมีรสชาติดีและมีปริมาณต่อพื้นที่มากกว่าพืชอาหารในป่า
๓. แหล่งน้ำ - แหล่งน้ำนอกป่ามีปริมาณน้ำมากกว่าในป่า

ความรู้

1.ปัจจัยการดำรงชีวิตของช้างป่า

2.ข้อจำกัดของช้างป่า

3.ความสามารถของช้างป่า

ความสัมพันธ์ระหว่างช้างเพศผู้กับฝูง

4.เมื่อช้างป่าเพศผู้เข้าสู่ช่วงวัยรุ่น(อดนม) จะมีปฏิสัมพันธ์กับแม่น้อยลงและจะไปมีปฏิสัมพันธ์กับช้างป่าเพศผู้ทั้งในวัยเดียวกันและช้างป่าเต็มวัยมากขึ้น เมื่อสถานการณ์เหมาะสม ช้างป่าเพศผู้วัยรุ่นก็จะออกจากฝูงไปอยู่กับกลุ่มของช้างป่าเพศผู้นอกฝูงโดยมีช้างป่าเพศผู้อาวุโสคอยดูแล

1.การสำรวจพื้นที่ใหม่ ช้างป่าเพศผู้วัยรุ่นหรือก่อนเต็มวัย จะทำหน้าที่สำรวจขยายพื้นที่และเฝ้าดูการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

3.เมื่อฝูงช้างป่ามีระดับประชากรประมาณ45-50 ตัว ช้างป่าเพศเมียจะนำสมาชิก ประมาณ 5 -15 ตัว แยกออกจากฝูงเดิม

2.โดยมีช้างป่าเพศผู้เต็มวัยอาวุโสเป็นผู้ควบคุม เมื่อช้างป่าวัยรุ่นหรือใกล้เต็มวัยเหล่านี้เมื่อเข้าสู่ช่วงเต็มวัย ก็จะค่อยๆ แยกตัวเองออกกลุ่มและมีร่างกายสมบูรณ์เต็มที่(ตกมัน)และเมื่อเข้าสู่ฤดูกลายสมพันธ์ก็จะกลับเข้าฝูงระยะหนึ่ง

1.ดูร้าย

2.ผู้นำ/ผู้ฝึก

3.ขยายพื้นที่

การจำกัดพื้นที่ คือ บังคับให้อยู่ในพื้นที่ที่กำหนดไว้

การปรับพฤติกรรม คือ กระบวนการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้น้อยลงโดยมีการกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจน

- ๑๐๑ -

มาตรการจัดการช้างป่าดูร้ายหรือมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

๑. ติดตามเพื่อประเมินพฤติกรรม
๒. ตรวจสอบร่างกายช้างป่าเพื่อหาสาเหตุ ด้วยการยิงยา Xylazine HCL. หรือยาอื่นที่ออกฤทธิ์เหมือนกัน
๓. ติดตั้งเครื่องหมายหรืออุปกรณ์ติดตามตัว
๔. กดดันด้วยการส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปเคลื่อนไหวยบริเวณรอบนอกพื้นที่อาศัย
๕. หากจำเป็น ให้เคลื่อนย้าย จำกัดพื้นที่และกักกัน

การติดเครื่องหมายที่คอช้างป่า

- ๓๖ -

หน้าที่ของช้างป่าเพศผู้โดยทั่วไป

๑. ดูแลความปลอดภัยของฝูง
๒. ทำหน้าที่แก้ไขปัญหา หรืออุปสรรค ในการเดินทางให้กับฝูงช้างป่า
๓. สำรวจ สร้างเส้นทางและประเมินแหล่งอาหาร แหล่งน้ำและที่หลบภัย ล่วงหน้าโดยการวางเส้นทางครั้งแรกๆจะอาศัยร่องน้ำธรรมชาติที่มีที่หลบภัย อยู่ใกล้ๆ ในการขยายเส้นทางและพื้นที่ออกไปเรื่อยๆ
๔. ค้นหา ทดสอบ ทดลอง อาหารชนิดใหม่ๆ
๕. ดูแลช้างป่าเพศผู้วัยรุ่นที่เพิ่งจะออกมาจากฝูง ช้างป่าเพศผู้อาวุโสจะ ถ่ายทอด ทักษะ การดำรงชีวิตการเอาตัวรอด การแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้กับช้างเพศผู้อายุ น้อยกว่า เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในการ ดำรงชีวิตของช้างป่าเพศผู้ที่จะ เจริญเติบโตเป็นช้างป่าเต็มวัยในอนาคต

ช้างป่าเพศผู้เต็มวัยคอยดูแลช้างป่าเพศผู้วัยรุ่น

- ๒๒๐ -

๕.การสร้างรั้วคอนกรีตถาวร

๑. เสาควรมีความสูงจากระดับพื้นดินมากกว่า ๓ เมตร
๒. ระยะห่างระหว่างเสา ประมาณ ๑ เมตร
๓. ฝังโคนเสาลึก ๒ เมตรหรือมากกว่า
๔. เสาฐานหรือเสาเข็มยึดเชื่อมโคนเสาแต่ละต้นเข้าด้วยกัน
๕. มีอุปกรณ์ยึดปลายเสาแต่ละต้นให้เชื่อมต่อกัน

ข้อดี

- เหมาะสำหรับการสร้างที่กักช้างป่าเพศผู้
- อายุการใช้งานยาวนาน
- การบำรุงรักษาต่ำ

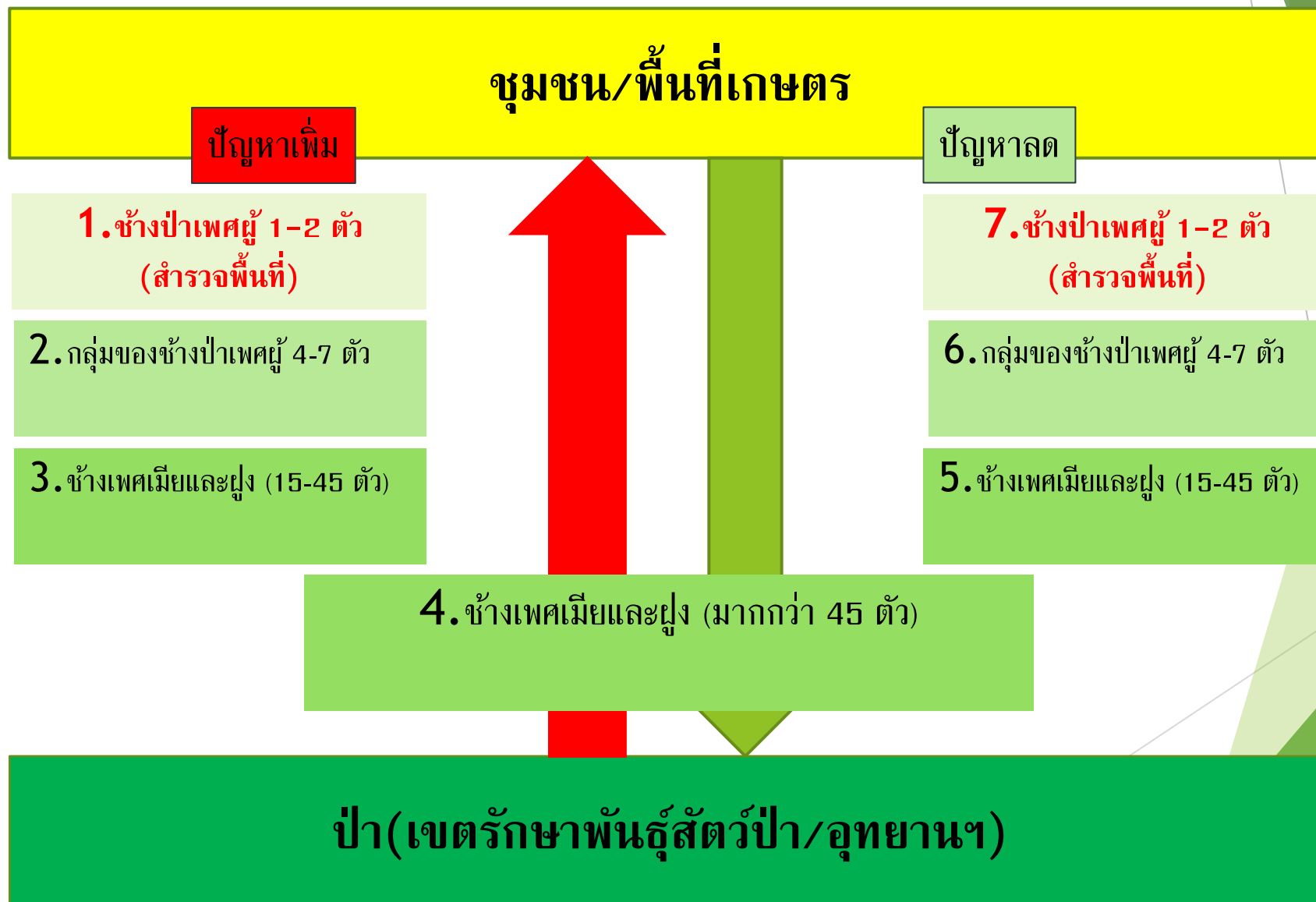
ข้อเสีย

- ต้นทุนสูง
- ใช้แรงงานมาก

ข้อควรระวัง

๑. การทำสิ่งกีดขวางประเภทนี้ ต้อง ทำโครงสร้างฐานที่อยู่ใต้ดินให้มั่นคงแข็งแรง ตั้งแต่ครั้งแรกจึงจะ ไม่มีปัญหา
๒. ควรทำพื้นที่ลาดเอียงชิดกับแนวรั้วเพื่อลดกำลังและแรงปะทะของช้างป่า

ลำดับการแสดงผลของแก้ไขปัญหาช้างป่า

วิสัยทัศน์ของการแก้ไข ปัญหาช้างป่า

ขาดข้อมูลเป้าหมาย

- ความหนาแน่นแต่ละพื้นที่ ?
- เป้าหมายแต่ละพื้นที่ที่กีดตัว ?

ช้างออกนอกป่า

การควบคุม

- ประชากร
- พฤติกรรม

สภาพป่า

- ป่าเสื่อมโทรม?

เพิ่มปัจจัยการผลิต

- พืชอาหาร - ไร่
- แหล่งน้ำ - สร้าง corridor

จำนวนช้างป่าเพิ่มขึ้น

เนื้อที่ป่าเท่าเดิม

สิ่งกีดขวาง

- คูกันช้าง
- รั้วไฟฟ้า
- รั้วคอนกรีต

ไม่สามารถยืนยันได้ว่าช้างจะกลับไปอยู่ในป่า

พหุศาสตร์-พหุศาสตร์คน (ช้างปลอดภัย-คนปลอดภัย)

๑.

คน

๑.๑ ให้ความรู้

เรียนรู้ช้าง

ลดปัจจัยเสี่ยง

หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า

ลดความรุนแรง

๑.๒ สร้างเครือข่าย

แจ้งเตือนเหตุ

ติดตามสถานการณ์

รับเรื่องเดือดร้อน

๑.๓ สร้างอาสาสมัคร

ช่วยตนเอง

ช่วยครอบครัว/ญาติ/เพื่อน

๑.๔ ควบคุมช้าง

ปัจจุบัน

อนาคต

๒.

ช้าง

๓.

พื้นที่

๒.๑ สร้างความสัมพันธ์

๒.๒ สร้างเงื่อนไข

๓.๑ พื้นที่รองรับ(ชั่วคราว)

๓.๒ สร้างปัจจัยที่เหมาะสมในป่าอนุรักษ์

๓.๓ ลดปัจจัยภายนอก

๓.๔ เปลี่ยนวิกฤติเป็นโอกาส

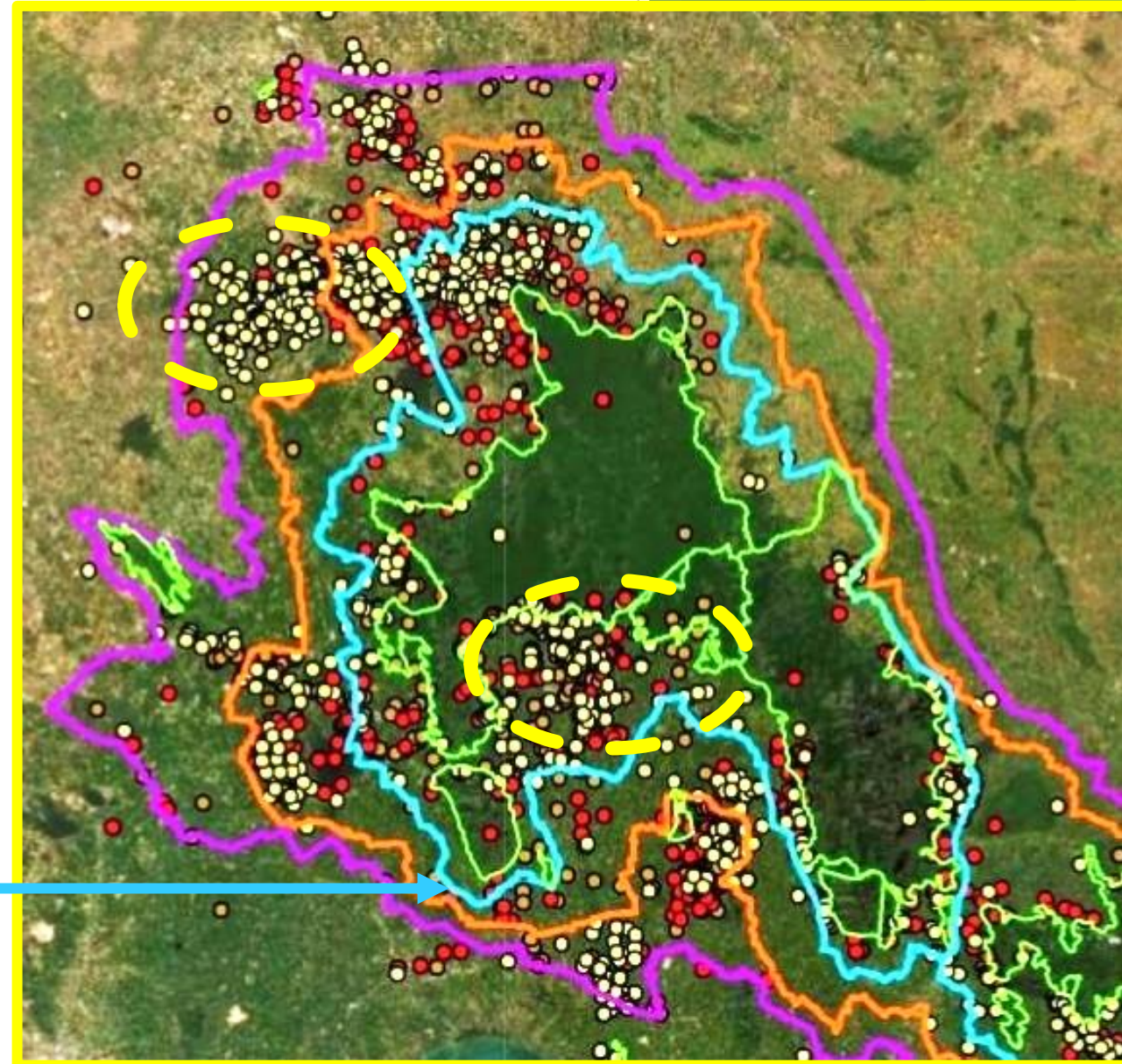
พื้นที่ตัวอย่าง

พื้นที่เป้าหมาย

1. ต.พวาและต.ขุนช่อง อ.แก่งหางแมว
2. ต.ลาดกระทิง อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา

- ▶ 1. การจัดการปัญหาด้วยการจัดการอาหาร
- ▶ 2. การ โชนนิ่ง ตามข้อจำกัดด้านความสามารถของช้างป่า
- ▶ 3. จำกัดพื้นที่การกระจายของช้างป่าเพศผู้และฝูง ให้เหลือ

2-2.5 กม.จากชายป่า

ปัญหาตัวจริง

- ▶ ในประเทศไทย มีพื้นที่ป่า 102,135,974.96 ไร่ หรือ 31.47 % ควรมีช่างป่าอยู่กี่ตัว?
- ▶ กิจกรรมที่ใช้เงินงบประมาณปกติและงบสนับสนุนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างสิ่งกีดขวาง ที่ลงไปในพื้นที่ เพิ่มความสามารถในการรองรับช่างป่าได้กี่ตัว?
- ▶ การสื่อสารความรู้ความเข้าใจธรรมชาติและระบบนิเวศของประชาชน เช่น ในธรรมชาติ สัตว์อ่อน หรือฉอมมีลักษณะอย่างไร
- ▶ การจัดลำดับความสำคัญขั้นตอนในการแก้ไขปัญหา เช่น มีที่กักแต่ไม่มีรถ หรือมีรถแต่ไม่มีที่กัก
- ▶ การทบทวนและถอดบทเรียนที่เกิดขึ้น
- ▶ การมีส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็น

แนวทางและขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาล้างป่า

การแก้ไขปัญหาระยะยาว (อย่างยั่งยืน)

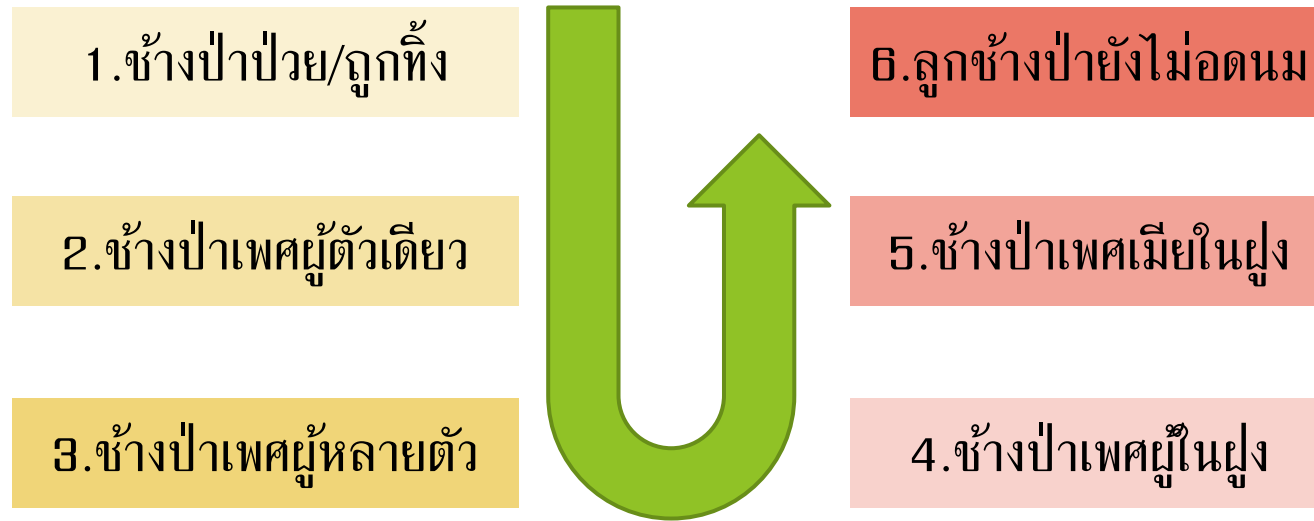
แนวทาง	วิธีการ	การปฏิบัติ
1.ควบคุมอัตราการเพิ่มของช้างป่าและสัตว์ป่าขนาดใหญ่	กำหนดผู้ปฏิบัติ	- ออกแบบการปฏิบัติ
- วัคซีนหรือวิธีอื่นๆ	จัดเตรียมอุปกรณ์	- ฝึก/ซักซ้อมการปฏิบัติ
		- ทดลองปฏิบัติ
		- ปฏิบัติจริง
2.ควบคุมประชากรสัตว์ป่าขนาดใหญ่ด้วยระบบปิด	ออกแบบ	- ทบทวน/วิเคราะห์แบบ
- สร้างสิ่งกีดขวางรอบพื้นที่ป่า		- สำรอง
		- ออกแบบ/ ของบประมาณ
		- ก่อสร้าง

เหตุผลข้อจำกัดและความจำเป็น

3.การลดความหนาแน่นหรือการนำออกจากพื้นที่เดิม	ข้อมูลประชากร	- สำรองประชากรและโครงสร้างของช้างป่าและสัตว์ป่าขนาดใหญ่
- จัดพื้นที่รองรับช้างป่าและสัตว์ป่าขนาดใหญ่ส่วนเกิน	กำหนดพื้นที่รองรับ	- ประเมินความสามารถในการรองรับช้างป่าและสัตว์ป่าขนาดใหญ่
		- กำหนดสัดส่วนประชากรช้างป่าและสัตว์ป่าขนาดใหญ่ให้เหมาะสมกับขนาดป่าอนุรักษ์แต่ละแห่ง
		- ปลดปล่อยป่าอนุรักษ์อื่นที่เหมาะสม
		- ขยายพื้นที่อนุรักษ์เดิม
		- ปลดปล่อยป่าที่กำหนดแบบแยกเพศ
		- เลี้ยงแยกเพศเดิมรูปแบบหนาแน่น
		- อื่นๆ

ระดับทักษะของบุคลากรในการปฏิบัติต่อตัวช้างป่า

7. การคืนลูกช้างป่าสู่ฝูงเดิม

ความสามารถ(ทักษะ)

ควรเปิดให้มีการแข่งขันทางด้านทักษะการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาความสามารถของบุคลากร

ขอบคุณครับ